

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
ЗБЕРЕЖЕННЯ АВТЕНТИЧНОСТІ
ТА РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ**

Матеріали науково-практичної конференції

22–23 червня 2018 року

Харків
«Друкарня Мадрид»
2018

УДК 008(062.552)

T65

Редакційна колегія:

Л. Г. Омельченко – директор Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва, заслужена артистка України

О. Г. Бугайченко – завідувач відділу інноваційних культурних проєктів та міжнародного співробітництва Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва

Н. М. Роман – кандидат педагогічних наук, доцент

Адреса редакційної колегії: 61002, Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 62;

Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва.

Тел.+380 (57) 725-12-36

T65

Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій. Матеріали науково-практичної конференції (22–23 червня 2018 року). – Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. – 466 с.
ISBN 978-617-7683-27-7

У збірці розміщено тези та доповіді, в яких дискутуються питання збереження автентичності та розвитку креативних індустрій в Україні, вивчається й порівнюється досвід інших країн. Матеріали провідних учених, представлені в ході роботи науково-практичної конференції «Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій», яка відбулася 22–23 червня 2018 року в м. Харкові, висвітлюють особливості національних та регіональних культурних політик щодо встановлення балансу між активним розвитком креативних індустрій та збереженням ідентичності в усіх сферах культурного життя.

У конференції взяли участь науковці з різних місцевостей України, а також із Білорусі, Італії, Китаю, Молдови, Польщі. Дослідниками проаналізовано й узагальнено можливості креативних індустрій з точки зору культурної децентралізації в умовах необхідності збереження традиційної культури та роль культурних ресурсів і творчості в економічному та соціальному розвитку громад.

Для широкого кола науковців, практиків, а також усіх тих, хто цікавиться питаннями збереження автентичності, дослідження традиційної культури, виникнення та розвитку креативних індустрій у світовій та українській культурі в умовах глобалізації.

Матеріали друкуються в авторській редакції з незначними коректорськими правками українською та російською мовами.

УДК 008(062.552)

ISBN 978-617-7683-27-7

© Обласний організаційно-методичний
центр культури і мистецтва, 2018
© «Друкарня Мадрид», 2018

В.П. Жуков,
старший викладач кафедри
музично-інструментальної підготовки вчителя
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

О.О. МАРТИНСЕН І ЙОГО РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ ТА ПРОПАГАНДІ НАРОДНО- ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

Олександр Оскарович Мартинсен народився 1897 р. в Івано-во-Вознесенську в родині механіка ткацької фабрики. З дитячих років його навчали грі на скрипці. Після закінчення гімназії, працюючи викладачем у школі залізничних телеграфістів, він приділяв значну увагу музичній самоосвіті – вивчав теорію та історію музики, створив у місті аматорський оркестр народних інструментів [1, с. 42].

У 1922 р. вступив до Московської вечірньої робочої консерваторії (рабфаку), де вивчав основи фольклористики та етнографії. Тут він познайомився, через професора О.В. Нікольського, з Григорієм Павловичем Любимовим (1882–1934 рр.) – виконавцем на домрі, диригентом, музичним діячем, етнографом, створювачем чотириструнної домри власної конструкції, засновником квартету чотириструнних домр, ансамблю народної пісні, першого професійного Державного оркестру домр. Творча та педагогічна діяльність Г. Любимова, вочевидь, вплинула на подальше мистецьке життя О. Мартинсена. В перші післяреволюційні роки Г. Любимов очолював секцію народних інструментів та завідував показовою майстернею народних інструментів у Московській консерваторії, де на рабфаці, нарівні з іншими народними інструментами, був відкритий клас гри на домрі.

Із 1926 р. О. Мартинсен активно працював в інструментознавчій секції Інституту музичної науки (ДІМН), проводив експерименти з удосконалення музичних інструментів народів СРСР [3, с. 70]. У той же час О. Мартинсен розпочав музично-публіцистичну діяльність, пов'язану з дослідженнями історії та сьогодення в галузі інструментознавства. У нарисах і статтях він висловлював цікаві думки щодо перспектив розвитку народного інструменталізму. Особливо його захоплювали експерименти з гармоніками, що проводилися зокрема в Харкові:

♦ Мартинсен А. Несколько слов о гитаре: Небольшой историко-исследовательский очерк. – М.: Нотопеч. Госиздата, 1927. – 24 с.

♦ Мартинсен А. Виставка гармоник. Музыка и революция, 1928. № 5–6. – С. 40–41.

♦ Мартинсен А. О работе с гармонистами в Харькове. За гармоникю. Газета-листовка МК ВЛКСМ и Московского общества Друзей Гармоники к 3-му Губернскому конкурсу гармонистов-любителей. 1929. 30 янв. – 8 с.

♦ Мартинсен А. ГИМН – как центр инструментоведения. Музыка массам. 1930, № 3.

Із 1928 р. О. Мартинсен працював в Україні, брав енергійну участь в організації Харківської вечірньої робочої консерваторії. В 1929 р., із її відкриттям призначений заступником директора з навчальної роботи (з інших джерел очолював заклад), викладав клас домри, баяна [3, с. 70]. За роки викладацької діяльності О. Мартинсена в Харківській вечірній робочій консерваторії навчання в його класі пройшла та закінчила значна група молодих перспективних музикантів-інструменталістів, які в подальшому брали активну творчу й концертну участь у пропаганді та розвитку професійного народно-інструментального виконавства в Україні.

У 1929–1930 рр. О. Мартинсен розробив репертуар для оркестру народних інструментів та випустив одні з перших в Україні партитури для оркестру домрово-балалайкового типу – дев'ять видань народних пісень, а в 1934 р. – два видання творів українських композиторів [2, с. 92]:

♦ Дві українські пісні: А вже весна; Ой чи цвіт, чи не цвіт / інструментовку для домр і балалайок квінтового строю зредагував на загальновживаний склад оркестри О. Мартинсен; оркестрував Г. Михайличенко; [укр. нар. пісні із збірок Кленовського і М. Лисенко; ред. О. Мартинсен]. [Партитура]. – Х.: *Держвидав України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г. І. Петровського). – 20 с.

♦ Дві пісні Сходу: Тюркська; Татарська / оркестрував Г. Михайличенко; інструментовку для домр і балалайок квінтового строю зредагував на загальновживаний склад оркестри О. Мартинсен; [мелодії із зб. О. Спендіарова, Карагішева; худож. Н. Соболев]. [Партитура]. – Х.: *Державне видавництво України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г. І. Петровського). – 20 с.

♦ Задумав дідочок: вільна композиція на тему української народної пісні: [для орк. народних інстр.] / О. Мартинсен; худож. Н. Со-

боль. – Х.: *Держвидав України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г.І. Петровського). – 16 с.

♦ Чумак: вільна композиція на тему української народної пісні: [для орк. народних інстр.] / О. Мартинсен; [худож. Н. Соболю]. – Х.: *Державне видавництво України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г.І. Петровського). – 14 с.

♦ Українські народні пісні для малої оркестри [народних інстр.]: Ой вербо, вербо; Скину кужель на полицю; Гей, ніхто ж не знає / інстр. О. Мартинсен; [мелодії із збір. М. Леонтовича, М. Лисенка, Д. Ревуцького]. Зошит 1. [Партитура]. – Х.: *Державне видавництво України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г.І. Петровського). – 12 с.

♦ Українські народні пісні для малої оркестри [народних інстр.]: Зелена я та ліщинонько; Ой, у полі криниця; Зажурились галичанки / інстр. О. Мартинсен; [мелодії із зб. М. Лисенка, М. Леонтовича]. Зошит 2. [Партитура]. – Х.: *Державне видавництво України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г.І. Петровського). – 12 с.

♦ Українські народні пісні для малої оркестри [народних інстр.]: Налетіли журавлі; Ой, чий же це двір / інструментував О. Мартинсен; [мелодії із збір. М. Леонтовича, М. Лисенка; худож. Н. Соболю]. Зошит 3. [Партитура]. – Х.: *Державне видавництво України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г.І. Петровського). – 14 с.

♦ Українські народні пісні для малої оркестри [народних інстр.]: Ой, гай, мати, гай зелененький; Лугом іду, коня веду / інструм. О. Мартинсен; [мелодії із збір. М. Лисенка; від К. Карнаухової; худож. Н. Соболю]. Зошит 4. [Партитура]. – Х.: *Державне видавництво України*, 1929 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г.І. Петровського). – 14 с.

♦ Українські народні пісні для малої оркестри [народних інстр.]: Ой, дівчино, дівчино / інстр. О. Мартинсен; [мелодія із збір. Д. Ревуцького]; худож. Н. Соболю. Зошит 5. [Партитура]. – Х.: *Державне видавництво України*, 1930 (Перша друк-літографія та нотодрукарня Держвидаву України ім. Г.І. Петровського). – 14 с.

♦ Масовий танець / В. Борисов; інструментував для народних інструментів О. Мартинсен. Партитура [та голоси]. [Україна]: В.Б.Ч.А. *Культурно-художній сектор*, [1934] (Скл[одрукарня] «Вукопкниги»). – 8 с. (партитура) + 12 парт. (12 с.).

♦ Чорноморці: Увертюра: для оркестра народних інструментів / М. Лисенка; інструментував О. Мартинсен. Партитура [та голоси]. [Україна]: В.Б.Ч.А. *Культурно-художній сектор*, [1934] (Скл[одрукарня] «Вукопкниги»). – 66 с. (партитура) + 16 парт. (82 с.).

На початку 30-х рр. при Харківському обласному радіокомітеті О. Мартинсен створив зі своїх вихованців домровий квінтет із чотириструнних домр (Г. Казаков – домра-прима 1, В. Гома – домра-прима 2, В. Шевченко – домра-альт, В. Бібік – домра-тенор, К. Стрельченко – домра-бас), який поряд із традиційною музикою для народних інструментів пропагував нові твори сучасних українських композиторів. Ансамбль поповнювався музикантами і згодом переріс у септет у складі: Г. Казаков – домра-прима 1, В. Гома – домра-прима 2, А. Троїцький – домра-прима 3, В. Шевченко – домра-альт, І. Ткачук – домра-тенор, К. Стрельченко – домра-бас, А. Громов – домра-контрабас.

Із 1934 р. О. Мартинсен викладав у Київській консерваторії та продовжував керувати ансамблем – септетом домристів. 1936 р. у Києві відбулася перша декада української радянської музики. Серед кращих колективів республіки, що взяли участь у концертах, був домровий септет під керівництвом О. Мартинсена у складі: Г. Казаков – домра-прима 1, С. Якушкін – домра-прима 2, А. Троїцький – домра-прима 3, М. Дворський – домра-альт, В. Кирпань – домра-тенор, Е. Безпатов – домра-бас, А. Цехмістро – домра-контрабас.

Створений О. Мартинсеном у 1935 р. при Київській філармонії оркестр домр, до якого входили баяни, бандури і гуслі, був у 30-і рр. одним із кращих колективів в жанрі народно-інструментальної музики (після закінчення Харківського музичного технікуму в 1936 р. в оркестрі два роки працював артистом М.Т. Лисенко – майбутній вчений, педагог, музикант, який продовжив та розвив справу свого вчителя). За інструментальним складом це був прообраз майбутнього професійного державного оркестру народних інструментів України. Магнітофонні записи тих часів творів із репертуару оркестру Київської філармонії, що зберігаються у фондах Державного центрального музею музичної культури імені М.І. Глінки в Москві, свідчать про те, що то був високохудожній колектив, виконавська манера якого відзначалася чистотою інтонації, врівноваженістю звучання інструментальних груп, виразною динамікою, художньо переконливою інтерпретацією творів [1, с. 44].

За десятиріччя своєї плідної діяльності в Україні (1928–1938 рр.) О. Мартинсен багато зробив для становлення та пропаганди народно-інструментального мистецтва в країні. Його варто по праву вважати одним із засновників професійного народно-інструментального мистецтва в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бортник Є.О. Музикант і педагог О.О. Мартинсен. Нар. творчість та етнографія. – Київ, 1988. № 1. – С. 42–45.
 2. Жуков В.П. Українські сторінки життя О.О. Мартинсена / Традиційна культура в умовах глобалізації: сучасний дискурс щодо збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини. Матеріали науково-практичної конференції. – Харків: 2017. – С. 91–94.
 3. Пересада А.І. Справочник домриста / МКРФ. Деп. культури адм. Краснодарского края. Метод. кабинет учеб. заведений культуры и искусства. – Краснодар, 1993. – 400 с.
-

О.Є. Євсєєва СЛОБОЖАНСЬКІ ЧАРІВНИЦІ ЛЯЛЬКОВОГО СВІТУ	100
М.І. Жаворонкова РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК У ФОРМУВАННІ ФАХІВЦЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА	106
Е.А. Жицкая, С.В. Жицкий ИЗУЧЕНИЕ ОПЫТА ИЗВЕСТНЫХ ПЕДАГОГОВ-ХОРЕОГРАФОВ С ЦЕЛЬЮ НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СОХРАНЕНИЯ АУТЕНТИЧНОСТИ	110
М.В. Жуйкова СТАЛІ НАРОДНІ ПОРІВНЯННЯ В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНЦІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ .	117
В.П. Жуков О.О. МАРТИНСЕН І ЙОГО РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ ТА ПРОПАГАНДІ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ.	123
О.Л. Заверюченко, М.П. Заверюченко РЕАЛІЗАЦІЯ ВЕСІЛЬНИХ КОНЦЕПТІВ СЛАВИ Й ЧЕСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ ГОВІРОК ХАРКІВЩИНИ	128
І.Д. Загрійчук ТРАДИЦІЯ. НОВАЦІЯ. ІДЕНТИЧНІСТЬ	134
М.М. Залевська ГАПУВАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО – НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНЦІВ	140
Л.В. Захарова, І.І. Ліхвар УКРАЇНСЬКА ВИТИНАНКА ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ АВТЕНТИЧНОСТІ	142
О.Д. Зіненко КУЛЬТУРНО-МАСОВІ ЗАХОДИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ЗМІ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ	150
В.Ю. Казанина ЗНАЧЕНИЕ ШВЕЙНОЙ МАШИНЫ КОМПАНИИ «ЗИНГЕР» В РАСПРОСТРАНЕНИИ И СОХРАНЕНИИ ТРАДИЦИОННЫХ РЕМЁСЕЛ	156
Л.Л. Капліна ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА	161